

מהר"ל תפארת ישראל פס"ד

ועוד כי הכתב הוא יותר עליון מן הלשון, שהוא לאדם⁵⁴. ולכן מתחלה לא הגיעו אל המדרגה להיות להם כתב אשורי, שנקרא כך שהוא מאושר באותיות⁵⁵. ולבסוף הגיעו אל זה על ידי עזרא, שהיה ראוי שתנתן התורה על ידו, רק שהקדימו משה וניתנה התורה על ידו, כדבסמוך⁵⁶. ועל ידו הגיעו ישראל למדרגת הכתב. והוא דבר מופלג עמוק איך הגיעו ישראל למעלה העליונה הזאת, שהיה להם הכתב המאושר על ידי עזרא⁵⁷. ומכל מקום היה הלשון שלהם ארמי⁵⁸, במה שהיו ישראל בתוכם⁵⁹ מדברים עמהם. וכאשר עלו מתוכם, היה להם הכתב שהוא ראוי להם, שהוא כתב אשורי, ולשון הקודש. הרי הדברים מבוארים מאד מאד שהכל הוא כסדר לגמרי בלי שנוי, וראוי להיות⁶⁰. והדברים האלו עמוקים מאד מאד⁶¹ מה שהיה השנוי הזה על ידי עזרא⁶¹.

מהר"ל חידושי אגדות

המצוה היה לדור זה בלבד. ואולי תשאל למה לא נתנה בתחלה בכתב אשורי. ודע כי ההפך שיש בין הכתב ובין הלשון, כי הכתב הוא ציור השכלי, שהרי כאשר הוא כתוב יכול ללמוד בציור השכלי מה שכתוב לפניו מבלי שצריך להוציא מן הפה כלל. והלשון הוא הוצאה לפעל הדבור. וכאשר מתחלה נתן הש"י התורה בדבור לישראל, שהרי היה מדבר עמהם פה אל פה, ראוי שתנתן התורה בלשון הקודש כמו שדבר עמהם, ולא נתן להם בכתב אשורי שהוא הכתב המאושר באותיות, כי התורה נתנה להם בדבור, ובמה שנתנה להם בדבור לא בכתב, לכך היה ראוי שתנתן התורה להם בלשון הקודש ולא בכתב המאושר, ולכן לא היה להם הכתב המאושר. אבל בימי עזרא אז לא נתנה להם התורה בדבור, רק כי היה להם אישור הכתיבה כמו שנקרא הסופר, כמו שנאמר אצל משה והאלקים יענו בקול כך היה אצל עזרא הכתיבה, ולכן נתן להם התורה בכתב אשורי. כי כל אחד כפי מעלתו, משה שנתן לו התורה בקול לא נתנה לו בכתב המאושר, אבל עזרא לא נתנה לו בכתב המאושר, אבל עזרא לא נתנה לו בכתב המאושר שהיא כתובה לפניו, וכיון שכן הוא נתן על ידו הכתב המאושר באותיות.

רדב"ז ח"ג סי' תתנ"ג

ולשחמם בו דבר שאין בו קדושה. ועוד קשה שהרי סודות גדולים מקובלות איש מפי איש בליור האותיות ובליוור השמות ותלויים בהם הרים גדולים וחוכרו ספרים רבים כזה מכמה שנים וסליונים טולס הם בלוחות אשוריות ולא בעבריות. והנה בספר הסכיר לר' מחויה בן סקס ים כמה סודות בליור האותיות וכן בספר סוסר לרש"י וכן בספר חלקים ורבים כאלה. ודומה גדול הוא למד שכל זה כנגד סכר ר"י דנמוקו עמו או שנאמר שכל אלו הסודות היו בכתב שנחמדש אבל בכתב עברי אין סוד בליורן וסיה מן הראוי שתנתן הסודות בלוחות אשוריות שהסודות האלה חלויין בליורן. סוף דבר אין דעתי מקבל וסובל שיהיה סוס חנא או אמורא סוכר שזה הכתב האשורי נחמדש לגמרי בימי עזרא. אלא כך הם הלשון של דברים כי עשרת הדברות הכתובים על הלוחות לכ"ע היו בכתב אשורית וזהו אין חולק כלל וסייעו דמ"ס וסמ"ך שכלותם נכס היו עומדין זה הכתב לא היו מכירין בו אלא מלאכי השם וזמן שקבל מרע"ה את הלוחות למדוהו האותיות וליורין וסודותן ומיד נתן את הלוחות בחור הארון ולא יאלו משם וגמרי בימי ירמיהו הציגו ולא ראש אחס אדם ואפילו תימא שראו אחס בזמן מתן תורה לא היו יכולין להסתכל בהן כי המכתב מכתב אלהים שאפי' פני משם לא היו יכולין להסתכל ואפשר שמרע"ה מוכר ליהודי סודו עון אהרן וכללם וכללם לזכות האותיות וכדור ליוון ומרוב קדושת הכתב לא נתן, רשות להם ככתב י"ב ספרי תורות שיכתוב בכתב אשורי ונתנה להם בכתב עברי שהיו משתמשים בו שם ועבר והנמשכים אחריהם וזמן שבה המלאך בימי דניאל לכתוב כתב בכתב שהיו מכירי שהוא אשורי ודניאל שהיה מקובל כדור זה הכתב כדור בו מיד ואמר כחבר הקהל למלכה ופשרא אהודעיהו ואם זה הכתב לא היה ולא נברא מנין סמך על עמו לומר אותו ואיך לאו נביא כזה שידע זה בנבואה וגם לא מצינו שנאמר לו בחלוס כמו וסחלוס הראשון שנאמר אחר הספלה ואם הענין כן גם כזה הדבר לא היה שחיק מנייה קרא. וכן יש לדקדק מלשון רש"י ז"ל בכתב צ"ג וז"ל לא היו יכולין לקרות כתב שכתב המלאך בימי נבשאלר והיו שם יחידים סרבה ש"מ נשתנה להם אותו כתב בלוחות כיום ע"כ. משמע להם נשתנה אצל לדניאל לא נשתנה. וא"כ כיון שמרוב קדושתו לא ניתן רשות למרע"ה שיכתוב בו הסודות ויתן לנבטים שיאך ניתן רשות לעזרא שיכתוב בו הסודות. וי"ל חזק שגון הקב"ה מקפח שכל כל דברים וכיון שהיו עזרא ראו שהנתן הסודות על ידו הולך לנבטים בכתב על ידו. וכן כיון שכתבו המלאך והגיד אותו דניאל כדור היו מכירין מקצת האותיות. וזה דבר עוד שלא נגמ הארון היה מגין על המקדש אבל בזה שני שכבר נגמ זה שיכתבו ס"ת בכתב אשורית שיהיה להם במקום הלוחות וסליון להגין על המקדש ואין מקדש מחסון בלי שמוס הקדש כתובים כחקן בכתב אשורית. ודוק כי זה הוא סכר ר' יוחי ונחא דסיפרי ומ"ל ואי תימא מ"ע ור"ה. כל סק קשיות שהסקינו למעלה לדוכתיו ולכן אני אומר במחילה מרבותן כי לפי דעת ר' יוסי והנמשכים אחריו שאמרו בכתב עברי ניתנה הסודות מוריס הם הלוחות הראשונים היו כחצוים בכתב אשורית בליורין ורמזים עקבות ופשוט כי מעשה הלוחות והסודות הראשון והלשון היה קדש קדשים וכסידר משם מן הסוד והלוחות בידו וירא את העגל ומחולות פתחו האותיות מרוב קדושתן וחזרו למקום אליהן ונשאלו הלוחות כנוף בלא נשמה ונשברו. ועשמו של דבר כי האותיות כל אחת ואחת מהם מורס על סוד יחודו ים וכיון שכתבו עבודם זרס ושחפו אחר דכתיב אלה אלסוך ישראל לא היו ראויים לאותו כתב הקדש המורס על יחוד שמו ים. אח"כ כתב את הלוחות השניות בלשון שהיו הם מכירין שהוא כתב עברי שאין בו קדושה וזהו שאמרו בירושלמי

סנהדרין כב

ענין: כתב אשורית

ריטב"א מגילה ב:

הכא. מיהו ודאי תמיהא מלתא טובא, דהא רב חסדא קאמר, דמ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, משמע דכ"ע היא¹⁹⁵, ואלו התם בסנהדרין אמרינן, דא"י מ"ד שהתורה ניתנה לישראל בכתב עברי ולשון הקדש, וחזר ונתן להם בימי עזרא בכתב אשורית ואמר, מאי אשורית, שעלה עמהם מאשור, שכתב הקדש הוא כתב בני אשור. וזה ת"י גדול, שיהיה הכתב הזה המאושר שיש בכל קוץ וקוץ ממנו תלי תלים של הלכות יסודות התורה, כתב של בני אשור, ויהיו הלוחות מכתב עברי, ועוד בכתב עברי מה נס היה במ"ס וסמ"ך, אבל ודאי אין ספק, שזה הכתב הנק' אשורית הוא כתב הקדש שבלוחות וע"ש כך נקרא קדש וכן לשון הקדש ומעולם לא נראה הכתב ההוא, אלא בלוחות. אבל לשון הקדש כבר נודע לאבות ובני ישראל קודם מתן תורה ובו השם מדבר עם נביאיו וקדושו¹⁹⁸, ואעפ"כ מתוך תומת וקדושת הכתב ההוא, (בעי קיימי¹⁹⁷) לא היו כותבין אותו אפי' בספרים שכותב המלך, או כל א' וא' לעצמו, אלא היו כותבין אותו בכתב עברי, שהוא¹⁹⁹ כשנגזר הארון, שכתובם לאותיו מצפד, וכשגלו לאשור וידעו בני אשור כתב זה נטלוהו להם, או שהיה אצלם קודם לכן שנודע להם מספרי הקדש, מלבד כתב שלהם שהיה להם, וחמדו אותו. ובני ישראל הורגלו בו עמהם משם ואילך, וזה הוא שעלה מאשור. ובימי עזרא ניתן להם לכתוב ס"ת, ושאר כתובים. וכדייקי¹⁹⁹, מדכתיב, וכתב הגשתן. ור' היה אומר, שמעולם וברור. ולפי זה, אין במה ששינה עזרא את הכתב, לכתוב ספרי תורה בכתב הקדש, שום חדוש על התורה, שהרי הכתב הזה כבר היה ידוע וניתן לנו בלוחות הברית²⁰¹.

הגר"א ריש סד"ז

שני דברים אלוד כמ"ס צס"י וצרא את עולמו צספר וספר וסיפור ועניני צ' ספרים וסיפור הוא כי צליצור צפעס א' נתגלה מחשבתו אצל צספר צצ' פעמים. אחד כשכותב ונתגלה מחשבתו צעולם אצל עדיין סתוס הספר. ושני כשקורין הספר אז נתגלה. אצל צליצור כולל שניהם צפעס א'. והס"ת צצ"ד כמ"ס